

РЕСПУБЛИКА

Г1АЛГ1АЙЧЕ

РЕСПУБЛИКА

ИНГУШЕТИЯ

ГАОУ «Лицей-центр одаренных детей «Олимп»

СОГЛАСОВАНО

Зам. директора по НМР

Албагачиева А.А. _____

« » _____ 2023

УТВЕРЖДАЮ

И.о.директора

А-М.Б.Аушев _____

« » _____ 2023

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета

«Ингушский язык»

для 8 класса основного общего образования

2022-2023 учебный год

Составитель: Даурбекова Марет Салмановна

учитель ингушского языка и литературы

КАЛЕНДАРНИ-ТЕМАТИЧЕСКИ ПЛАН

Грамматика

2022-2023 шш.

Кхетора каьхат.

Таханарча школан хьалхашка латт докхий декхараш. Керттерча даькъе уж да хьалкхувш йоаг1а т1ехье эздел долаш, г1улакхаца, нахаца товш, 1имерза, ший моттиг д1алаца ховш, Даьхе а, къам а, дезал а лоарх1аш, шийна хьалхашка латт декхараш кхетадеш, цу хьакъехьа къахьегаш, дийша, 1илман лардаш1омаяь, вахаре царех пайда эца ховш хьалкхейр. Адамий вахар дег1адоаг1а 1илма, техника, культура дег1адарца. Царга хьежжа хила деза дешархошта тахан беш бола хьехьам. Школашка вахарцара бувзам ч1оаг1баро д1адех хьехархошкара алсама дешархой теркам т1абахийта дезар- дукхаг1ча даькъа шоашка уйла яйтар, 1илман лардаш тошкаш болх байтар, 1омадаьчох т1ехьаг1а вахаре пайда эца ховргдолаш. Наьна мотт 1омабар, грамматика хар боккха лоарх1ам болаш да дешархой кхетам дег1абоалабара, х1ана аьлча, мотт 1омабарца кхетаю метта хозал, из б1аьхий хилар, кхыча къамий мотт а дикаг1а кхетабу бераша, цар культура йовза а новкъостал ду. Дешархошта д1ахьехар хила деза уж кхетаргболаш, ц1енача, аттача меттала, 1омадаьчох ма хулла дукхаг1а пайда эца йиш хургйолаш. Цудухьа наьна мотт хьехачо керттердар хьакъоастадеш, цунна теркам т1абохийташ, грамматически бокъонаш в1аши юсташ бе беза ший болх.

Наьна метта урокаш т1а дешархоша г1алг1ай метта грамматически лардаш 1омаю, къамаьл шаьрдара балхаш а ду.

5-9 классашка г1алг1ай мотт хьехар д1адоладу юхьацарча классашка 1омадаьр кердадакхарца, т1ехьаг1а синтаксисахи пунктуацехи, фонетикахи, орфографехи, лексикахи юкъара кхетам лу, д1ахо морфологех ц1ердоши белгалдоши 1омаду.

5-ча классе керттера уйла т1айохийт фонетика 1омаюра, х1ана аьлча из ховш ца хуле, д1ахо деша хала хургда. Фонетика хьехара декхар да г1алг1ай метта оазий башхалонаш шаьра йовзийтар, литературни г1алг1ай мотт 1омабара а шаьрбара а новкъостал а деш. Г1алг1ай метта й1аьхеи лоацеи мукъа оазаш, дифтонгаш предложене чулоацамга, ма1анга хьежжа мара гуча а ялац, еша а лац.

Лексикеи фразеологии 1омаю 5-6 кл. Цу хьакъехьа из тема 1омаеш х1ара дешархочоа ха деза къамаьла юкъе доаг1ача дешай ма1ан, цар лакхье

еза шоай деша ганз. Х1ара къаман мотт кхыча метта пайда а эцаш, б1аьхий хилар кхетаде деза бераша, цул совг1а, дешай ганзах пайда эца ха деза.

5-ча классе доладу грамматически дакъа – морфологи 1омаю. Из болх д1ахо д1ахьу 6-7 классашка. Из раздел я къамаьла доакъоох кхетам луш, хьалха царех 1омадаьр к1оаргдеш, шердеш. Къамаьла доакъош 1омадеш дешархошта ха деза предложенешта юкъера уж шеко йоацаш белгалдаха. Къамаьла доакъош 1омадеш дешархошта ха деза предложенешта юкъера уж шеко йоацаш белгалдаха. Х1ара къамаьла дакъа семантическии (къаьстача дешай, формай лоарх1ам гойтар), морфологическии (дешай грамматическии категореш – класс, таьрахь, легар, ишт. кх. д1.), синтаксическии (предложенена юкъера дешай г1улакх) тахка 1омабу дешархой. 8-9 классашка синтаксиси стилистикеи 1омаю. Цу даькъе дешархой дика кхеташ хила беза предложенешта юкъерча дешай мел долча бувзамех.

Грамматика 1омаеш дешархой ха декхарийла ба деша лард, чаккхе, овла, дешхьалхе, суффикс, уж яздары бокъонаш; къамаьла доакъош, цар нийса яздары бокъонаш; предложеней тайпаш, предложеней чура дешай бувзам, предложене маьженаш. Берашта ха деза дош мишта хьахиннад , из малаг1а къамаьла дакъа да, ишт. кх. д1.

Чоалхане-карара предложенеш 1омаеча хана дешархой кхетабе беза предложенешка керттераяри карараяри къоастае ховргдолаш, царна юкъера бувзам тахка могоаргдолаш.

Синтаксис 1омаеча хана хьехархо декхарийла ва интонаце зем а боаккхаш, цунах пайда эцара торонех дешархой дика д1акхетабе, х1ана аьлча, интонаци хувцаро предложене ма1ан а сецара хьаракаш а хувца тарлу.

Дешархой къамаьла культура лакхьари 1омадаьчун навькаш дег1айооалаяри хила деза х1ара урока. Из болх д1ахьу тайп-тайпара упражненеш кхоачашьярца. Упражненеша новкъостал ду 1омаь бокъо ч1оаг1ье, орфографическии а пунктационни а говзал ч1оаг1ье,грамматическии материал дикаг1а кхетае а, йоазонца цунах пайда эца а.

Говзамеча йоазонех пайда эцаш, дувзадена къамаьл шаьрдеш дешархой теркам т1абахийта беза хьехархочо сочиненеш, изложенеш язъяра, говзамеча текста тохкам бе 1омабара. Миччахьа экскурсе бахача, шоашта дайнар, дайзар шаьрача меттаца, 1омадаьдох пайда эцаш, 1алама сурт, дайначун сурт дилла ховш хила беза дешархой.

Тайп-тайпарча дошлоргех пайда эца 1омаде деза хьехархочо бераш, къамаьл деча хана а йоазув деш а г1алаташ дергдоацаш.

Х1ара уроках, кердачох хоам беш, хьалха 1омадаър дагалувцийта деза дешархошка, кердачун хьалха 1омадаьчунца бувзам а беш.

Х1ара шу д1адолалуш а шу чакхдоалаш а хьалха 1омадаър кердадаккха деза дешархошца, программаца белгалбаьккха дувзаденна къамаьл шаьрдара болх бизза д1абахьа беза.

5-9 классашка г1алг1ай мотт хьехара г1улакх доагг1ача тайпара д1ахьой, дешархошта шоай наьна мотт безалургба, х1аьта шоаш 1омабеча кхыча къамий меттай бокьонаш йовза атта хургда.

Юкьарча школе дувзаденна къамаьл шаьрдара долча йоазоний боарам.

Йоазон балхий тайпаш	Классаш				
	5	6	7	8	9
Изложенеш	8	8	8	9	
Говзамеча литературара темаех лаьца сочиненеш:	2	3	3-		
Дешархоша шоашкара дагалаьцача темаех язью сочиненеш.	2	2	2	3	3

5-9классашка дешархошта луча диктантий дешай боарам.

5-ча класса - 80-90 дош

6-ча класса - 90-105 дош

7-ча класса - 105-120 дош

8-ча класса - 120-135 дош

9-ча класса - 135-145 дош

Текст хоржаш а ешаш а хила эшаш дар:

1. Диктанта текст литературни наьна меттаца язьяь дешархой кхетаргболаш хила еза.
2. Тахкара диктант шоллаг1ча е кхоалаг1ча урока т1а язьяйича бакьяхьа хургья.

Хьехархочо, сих ца луш, текст 1оеша еза, дош алара лит-ни бокьонаш толха ца еш. Ше из йийша ваьлча, дешархой кхеташ боацар къоастаду, бераша кхета ца ду хала дешаш доска т1а д1аязду.

Изложенена лаьрх1а йолча текста боарам.

5-ча класса - 100-120 дош

6-ча класса - 150-200 дош

7-ча класс - 220-250 дош

8-ча класса - 300-350 дош

9-ча класса - 350-450 дош

Календарно-тематически план

Г1алг1ай грамматика, 8-г1а класс, 2022 – 2023 д. ш.

8–ча классе г1алг1ай метта грамматика программах деррига 68 сахъат да. К1ира шин сахъата лаьрх1а ба болх. Тахкара балхашта лаьрх1а 5 сахъат да. Кхоллама балхаш 8 сахъат да. Резерва 2 с.

№	Тема	сахъат	таьрах ь	таьрахъ	Ц1аг1ара болх	Керда дешаш
1.	Наьна меттах лаьца	1			Упр.№ 3	Жог1ара,пицца
2.	Ц1ердеша лоарх1ам	1			§ 4, упр.№10.	ларбакх(аш)- голенище(уст.)
3.	Белгалдеша лоарх1ам	1			§ 2, упр.№16 .	Тушолкотам, г1ург1аж
4.	Хандеша лоарх1ам	1			§ 3, упр № 23.	сарсал-дрозд; шаьмахо-сириец; шурткъа-ласка
5	Куцдеша лоарх1ам	1			§ 4, упр № 28.	Мисаре- Египет;пард- рысь;симал- смола;илдара- стройный,статный
6	Диктант	1			Кердадаккх	къулг-маслобойка; ног1арт-мелочь,

					а	мелкие деньги
7	Дешай цхъанкхетари предложения Дешай цхъанкхетар хъахилари цун грамматически лоарх1ами	1			§ 5, упр.№35	Борг1а-каш, къула; гуришк да – грош (уст.)
8	Предложени хъахилари цун грамматически лоарх1ами	1			§ 6, упр.№44	сардаг(аш)- наблюдательное окно башни
9	Цхъанкхийтача дешашкеи предлож дешай бувзам. Бартбар	1			§ 7, упр № 48.	юхь к1оал(я)- лицемерие; г1иринг я - боярышник
10	Урхалдар	1			§ 7, упр.№50	хоамат, комеди; къоахк я – клен; миха я - тополь
11	Т1атовжар	1			§ 7, упр.№54	Гажал ва – невежа; гурмали да – шелковый платок
12	Предложенешкеи цхъанкхийттача дешашкеи дешай арг1а	1			§ , упр № 67	<i>Напаг1а да; гойтам ба – показатель, показание</i>
13	Ма1ана тохар	1			§ 9, упр 73.	Сурилг-кувшин; фетта- натоцак; миинг я– я-ольха
14	Диктант					
16	Г1алаташцара болх Предложени. Предложене кертера маъженаш	1			§ 10, упр № 84.	Гета- лен; кхазар я – смородина; мухинг я - осина
17	Кхычунга ца йоала предложенеш	1			§ 11, упр № 87.	з1ар; к1удилг я – крыжовник; нарк я облепиха
18	Кхычунга йоала предложенеш	1			§ 12, упр № 90.	богапхьид- черепаха; поп я -

						чинара
19	Диктант	1			кердадаккха	
20	Подлежаще морфологически форма	1			§ 12, упр № 96.	1айг1ар-жеребец; хъех я – липа; шапша я – персик; хъайба я - айва
21-22	Карарчун морфологически форма	2			§ 13, упр № 98, 100.	къуркъал(я,я) - грыжа(уст.); фийла- бдительный
23-24	Сказуеме морфологически форма	2			§ 14, упр.№ 108.	Паякъарг ва – дег1а эсала саг; говзанча – мастер, специалист, искусник
25	Подлежащениеи сказуемениеи юкъе тире оттаяра бокъонаш	1			§ 15, упр № 111.	горсинг (да)- з1амига говрг; алинг да- мак; зийболг да - фиалка
26-27	Изложени	2			§ § 10 – 15, упр № 114.	Хаоттам; хъармарг я - харцлер
28	Кхоачам	1			§ 17, упр № 124, 127.	ц1аьскарг(да)- зарница; кхоардам ба – позор; г1оттам ба - востание
29	Диктант	1				
30	Г1алаташцара болх Къоастам	1			§ 19, упр. № 132.	Нач1ал я – талант; г1окказ ва – пастух; дундал ва - оболтус
31	Юхедуллар	1			§ 20, упр №136.	Тоатолгаш; мук1арло я – признание; ц1окъал я - каприз
32	Лоаттам	1			§ 21, упр № 146	ч1иркъе- шепетильный; б1аьстинг да - подснежник
33	Лоаттам	1			§ 21, упр №	ч1иркъе- шепетильный;

					148.	Б1аьстинг да - подснежник
34-35	Цхъан отамма предложеной тайпаш	2			§ , § 22, упр № 157, 165,166.	докхорг-пиявка; поал да – гадание; масхам да - квас
36	Йиза йоаца предложенеш	1			§ 23, упр № 172.	дол да; г1ашкхеш я – бобы; зиракал да – мудрость
37 38	Диктант Предложене цхъантайпарча маьженех бола кхетам	1 1			§ 24, упр.№ 178.	
41	Предложене цхъантайпарча маьженех бола кхетам	1			§ 24, упр.№ 178.	Ондарг ва – подросток; овсара - изобильно
42	Цхъантайпара долеи доацеи къоастамаш	1			§ 25, упр № 182.	г1овтал(я)-бешмет; дошохъазилг да - канарейка
43	Предложене цхъантайпарча маьженашцара хоттаргаш	1			§ 26, упр № 187.	Эрш я; оачув да – квасцы; пайшк ба - болтовня
44	Предложене цхъантайпарча маьженашта юкье запятой	1			§ 27, упр № 195.	чачхарг-рябой(в зн. Суц Б1аьринг я – лесной орех
45	Предложене цхъантайпарча маьженашта чудерзора дешаш	1			§ 28, упр № 204.	Къубба я – гробница, мавзолей; цахцал я - бурундук
46	Предложене къаьстача маьженах бола юкъара кхетам	1			§ 29, упр. № 207.	Солса гебаг1а(ба)- созвездие Ор ла;
47	Къаьста кхоачам	1			§ 30, упр. № 209.	Г1андг1илг я – таракан; г1айракх – точильный камень

48	Къаьста къоастам	1			§ 31, упр № 211.	Къаьра къу ва – вор – рецидивист; г1армахо ва – крымский татарин
49	Диктант	1			§ § 22 – 28, упр № 205.	Чухьег1аьр(я)- созвездие Малой Медведицы; соалор-куница
50	Къаьста юхедуллар	1			§ 32, упр.№ 213.	Истинг – г1алг1аша хьалха лелабаь к1увс; вета да - лен
51	Къаьста лоаттам	1			§ 33, упр № 215.	бурув(я)- крепость,укрепление,замок;
52	Кхетаяйтара предложене маьженаш	1			§34,упр№ 219	говр-ды-алча-ма1аний синонимаш
53-54	Грамматика бокъонах предложене маьженех ца дувзалуш долча дешай разрядаш	2			§ 35, упр. № 223.	г1ап(я)- 1.крепость,обнесённая стеной г1алг1аскхе ва - казак
55-56	Т1адерзар	1			§ 36, упр № 228.	ц1ицайоаккхарг-горностай
57	Юкъедоаладаь дешаш	2			§ 37, упр № 236.	Ц1ирц1ир-синица
58	Юкъейоалаяь предложенеш	1			§ 38, упр № 241.	Дистб1арлелхарг - попугай
59	Х1аа, а яха дешаш-предложенеш	1			§ 39, упр. № 243.	Г1абаш я – кандалы, оковы; г1адаг1илгаш доала - щекотливый
60	Предложене чу айдардешаш	1			§ 40, упр. № 246.	чхьаг1алкх-шакал; баппа да – одуванчик

61	Ма дарра къамаъл	1			§ 41, упр № 251.	Воатагар-крокодил; лилинг да – сирень
62	Эрга къамаъл	1			§ 42, упр № 256.	чкъорд – жаворонок; поацолг да - ромашка
63	Ма дарра къамаъл эргача къамаълага далар	1			§ 43, упр. № 260.	Соалор-куница; п1аьтамат да - роза
64	Диктант	1			§ § 41-43 кердаяха	шаршал-дрозд певчий; Солса – г1аьле да - тюльпан
65-68	Кердадакхар	2			§ 44, упр № 265.	Бирнала ба – носорог; хьовлашк да – мать-и-маччеха